

Filiz KIRBAŞOĞLU

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü, Halk Edebiyatı
Anabilim Dalı, Erzincan, Türkiye

Department of Turkish Language
and Literature, Department of Folk
Literature, Erzincan Binali Yıldırım
University, Faculty of Arts and
Sciences, Erzincan, Turkey

Özbek Türklerinin Hayatında Pazarların Yeri

The Place of Markets in the Life of Uzbek Turks

Öz

Özbek Türkleri'nin hayatında pazarlar bir hayli önemlidir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de halk pazarları önemser. Bu yüzden pazarlar için söylenmiş atasözleri de vardır. Şehirlerde çeşitli pazarlar bulunmaktadır. Taşkent, Semerkant, Buhara, Hive, Andican, Nemangen, Fergana, Kokand, Urgenç ve diğer şehirler. Örneğin Taşkent'te; Çarsu, Beş Ağaç, Alaybazar, Mirabad Pazarı, Askıya, Ferhat Pazarı, Parkent Pazarı, Kuyluk Pazarı gibi semt pazarları vardır. Halkın çoğunluğu dar gelirli olduğu için buralardan alışveriş yapmayı tercih ederler. İnsanlar, evlerinde, bağ bahçelerinde ürettikleri ürünleri, malzemeleri bu pazarlarda satarlar. Tarım, Özbekistan ekonomisinin önemli bir sektörüdür. Ülkede pamuk ve tahıl en çok görülen ürünlerdir. Tarım, işgücünün %26'sını istihdam etmektedir. Pazarlarda her türlü satışlar görülür. Ev eşyası, giyecek, sebze-meyve, kitap vs. Ayrıca oralarda pişirilen veya evlerde hazırlanıp satılan bazı yiyecekler de görülür. Özellikle şaşlık, samsa, Özbek pilavı sevilerek yenilen yiyeceklerdendir. Pazarlarda ilginç durumlara da karşılaşılar. Alıcı ve satıcılar arasındaki pazarlık tartışmaları bir hayli renklidir. Özellikle et satışları görülmeye değerdir. Bunların yanında ayrıca düğünler için de çeşitli şeyler satılmaktadır. Çünkü düğünler her toplumda olduğu gibi Özbek Türklerinin hayatında da önemlidir. Halk nazara, kötü enerjilere inandığı için bazı çarelere başvurur. Bunlardan biri üzerlik tohumudur. Pazarlardan üzerlik tohumu alınır. Her sabah birçok evde üzerlik tütsüsü yapılır. Pazar kenarlarında küçük aile sirklerinin gösteri yaptıkları da görülür. Böyle yerler onlar için geçim kaynaklarından biridir. Satışlarını yapan veya o günkü ihtiyacını temin edebilmiş insanların yorgun bir şekilde pazarlardan döndükleri gözlemlenir. Bu pazarların dışında bir de ev pazarı dedikleri Pazar vardır. Burada kiralık ya da satılık evlerle ilgili bilgiler verilir. Bu bilgileri de ev sahiplerinin kendilerinden ya da onların görevlendirdikleri kişilerden almak mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Pazarlar, Özbek Türkleri, Tarım, Yiyecek, Ev Pazarı

ABSTRACT

Markets are very important in the life of Uzbek Turks. Today, as in the past, public markets care. That's why there are proverbs for the markets. There are several markets in the cities. Tashkent, Semerkant, Buhara, Hive, Andican, Nemangen, Fergana, Kokand, Urgenç and other cities. For example there are neighborhood markets such as Çarsu, Beş Ağaç, Alaybazar, Mirabad Market, Askıya, Ferhat Market, Parkent Market and Kuyluk Market in Tashkent. Low-income people prefer to shop here. People sell the products and materials they produce in their homes and vineyards in these markets. Agriculture is an important sector of the economy of Uzbekistan. Cotton and grain are the most common products in the country. Agriculture employs 26% of the workforce. All kinds of sales are seen in the markets. Household, goods, clothes, vegetables and fruits, books, etc. There are also some foods that are prepared at home or cooked and sold there. Especially shashlik, samsa, Uzbek pilaf are among the food that are loved and eaten. Interesting situations are also encountered in the markets. Bargaining discussions between buyers and sellers are quite colorful. Especially meat sales are worth seeing. In addition to these, various things are also sold for weddings. Because it is important in the life of Uzbek Turks, as it is in every society. People resort to some remedies because they believe in evil energies. One of them is mulberry seed. Harmony seeds are bought from the markets. Incense is made in many homes every morning. Small family circuses are also seen performing on the market sides. Such places are one of the sources of livelihood for them. It is observed that people who made their sales or were able to meet their current needs return from the markets tiredly. Apart from these markets, there is also the market they call the home market. Here, information about houses for rent or sale is given. It is possible to obtain this information from the homeowners themselves or from the people they designate.

Keywords: Markets, Uzbek Turks, Agriculture, Food, Home Market

Giriş

Pazarların Özbek Türkleri'nin hayatında büyük bir önemi vardır. Özbekistan'ın Taşkent, Semerkant, Buhara, Hive, Andican, Nemangen, Fergana, Kokand, Urgenç gibi çeşitli şehirlerinde pazarlara rastlanır. Örneğin Taşkent'te en büyük Pazar olan Çarsu Pazarı yanında Beş Ağaç Pazarı, Alaybazar, Mirabad Pazarı, Askıya, Ferhat Pazarı, Parkent Pazarı, Kuyluk Pazarı gibi birtakım semt pazarları görülür. Yine Semerkant, Buhara, Hive ve diğer şehirlerde de çeşitli pazarlar bulunmaktadır (Resim 1, 2).

Geliş Tarihi/Received: 09.11.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 09.01.2023

Yayın Tarihi/Publication Date:
25.01.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Filiz KIRBAŞOĞLU
E-posta: fkirbas@yahoo.com

Atf: Kırbaşoğlu, F. (2023). Özbek Türklerinin Hayatında Pazarların Yeri. *Turcology Research*, 76, 39-44.

Cite this article: Kırbaşoğlu, F. (2023). The Place of Markets in the Life of Uzbek Turks. *Turcology Research*, 76, 39-44.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Resim 1.
Çarsu Pazarı. Arkada Kapalı Pazar

Resim 2.
Çarsu Kapalı Pazarı

Pazarlarda her kesimden insana rastlanır. Özbek halkının çoğunluğu dar gelirlidir. Dolayısıyla buraları en çok tercih edenler de dar gelirli olanlardır. Özellikle Çarsu Metrosunda otururken, Çarsu pazarına, bir taraftan telaşla satış için giden eli kolu dolu insanlar, diğer taraftan pazardaki satışını ya da alışverişini bitirip ellerindeki torbalarla, kovalarla evlerine dönen yorgun insanlar dikkati çeker. Yine yollarda, semtlerine daha yakın pazarlardan alışveriş yapıp pazar arabalarını çekerken yüzlerinde “Bugünkü yiyeceğimi de temin edebildim” der gibi bir ifadeyle insanların mutlu bir telaş içinde evlerine gittikleri de gözden kaçmaz.

Pazarlar, Özbek hayatında o kadar önemlidir ki, buralar için çeşitli atasözleri bile vardır. Örneğin, pazarın erken saatlerde pahalı, geç saatlerde ucuz olacağını bilen ve çok şey almadan bir an önce eve dönülmesi gerektiğini düşünen halk, “Pazara geç git, erken dön” demiştir. Yine, “Pazarı yakın olan zenginleşmez.” diye başka bir söz vardır. Çünkü onlara göre pazara yakın olanlar her gün alışverişe gidip lazım olsa da olmasa da birtakım şeyler alırlar ve böylece iki yakaları bir araya gelmez.

Pazarlar rengârenk, insanlarla cıvılcıdır. Hemen her türlü ihtiyacı buralardan karşılamak mümkündür. Didişip çekişen satıcı ve alıcılar pazara renk katarlar. Alıcı, daha ucuza almak ister ve “Biraz ucuz verseniz olur mu?” gibi şeyler söyleyerek fiyatı indirmeye, satıcı ise istediği fiyattan satmaya çalışır ve böylece sürekli pazarlık yapılır.

Pazarlardaki sebze ve meyve satış yerlerinde büyük satışlar pek görülmez. İnsanlar bağlarında, bahçelerinde yetiştirdikleri ürünleri tezgahlarda veya kova, leğen gibi kaplar içinde yerde oturarak satarlar (Resim 3).

“Tarım, Özbekistan ekonomisinin önemli bir sektörüdür ve GSYİH'nın yaklaşık yüzde 17,3'ünü oluşturmaktadır ve işgücünün yaklaşık %26'sını istihdam etmektedir. Pamuk ve tahıl ülkenin başlıca ürünleridir.” (Ticaret Bakanlığı, 2022)

Resim 3.
Müşteri Bekleyen Satıcı Bir Hanım

Özellikle et satışları ilginçtir. Şimdilerde artık kasap dükkanlarına rastlansa da önceki yıllarda etler pazarlarda satılırdı. Günümüzde de pazarlarda yine et satışları görülmektedir. Etler gün boyu açıkta asılı kalır. Elbette havadaki tozlar etlere yapışır, sinekler konar. Eğer et yemek istiyorsanız bu etlerden almak zorundasınızdır. Et aldığınızda ise satıcı, kocaman bir kemik ve yağ parçasını da ısrarla satmak ister. Bunları zor da olsa geri çevirerek kemiksiz bir et seçtiğinizi zannedip paketletirsiniz. Fakat eve geldiğinizde, nasıl olduğu bilinmez, etin içinden, geri çevirdiğiniz o kocaman kemiğin çıktığını görürsünüz.

Pazarlarda bol miktarda üzerlik tohumu satan satıcılar da vardır. Çünkü Özbekler için üzerlik tohumu önemlidir. Sabahları evlerde pazardan alınan üzerlik tohumundan tütüsü hazırlanır ve evin her tarafına gezdirilerek nazardan, kötülüklerden korunulacağına ve bunun İbn-i Sina'dan kaldığına inanılır (Resim 4, 5).

Resim 4.
Üzerlik Tohumu Satışı

Resim 5.
Bir Özbek Hanım Sabah Evinde Üzerlik Tütsüsü Yaparken

Bazı küçük aile sirkleri de pazar kenarlarını gösteri yeri olarak seçerler. Fotoğrafta gösteri yapan bir aile sirkisi görülmektedir. Ve gösterinin bütün yükünü de küçük çocuk çekmektedir (Resim 6).

Resim 6.
Gösteri Yapan Aile Sirkisi

Yine canlı köşelerden biri yiyecek satıcılarıdır. Buralarda özellikle şaşlık (bir nevi şiş kebab), Özbek pilavı ve samsa (börek) gibi yiyecekler satılır. Bunlar sevilen yiyeceklerdendir (Resim 7, 8).

Sadece pazarlarda değil yollarda da satılan samsa, içinde yağ parçası bulunan üçgen şeklinde bir tür börektir ve Özbekler için, yoldan geçerken durup satıcıdan bir samsa alarak orada yemek ve yollarına devam etmek zevkli bir iştir. Özbek pilavı da yine çok sevilen bir yemektir ve pazarlarda, nevruz gibi çeşitli törenlerin yapıldığı alanlarda pişirilip satılır ve halk sıraya girerek bu pilavdan alır, orada yer (Resim 9).

Resim 7.
Şaşlık Satıcısı

Resim 8.
Bildircin Şaşlık

Resim 9.
Piştirilip Satılan Özbek Pilavı

Resim 10.
Satışa Sunulan Düğün Ekmekleri

Resim 11.
Çapan Seçen Damat ve Ailesi

Resim 12.
Ev Pazarı

(Özbek yemekleriyle ilgili daha geniş bilgi için bakınız; Toygar, Berkok, 1997; URL 1 <https://turktoyu.com/ozbekistan-in-yemek-kulturu-ve-en-meshur-yemekleri>)

Düğünler, her toplumda olduğu gibi Özbek Türklerinin hayatında da önemli bir yer tutar. Beşik toyu, sünnet toyu, kız toyu, nikâh toyu gibi toylar, yani düğünler vardır (Düğünlerle ilgili daha geniş bilgi için bakınız, Osmanova, 2005).

Pazarlarda düğünlere yönelik satışlar da vardır. Damatların giyindikleri Çapan (bir nevi cüppe), rengârenk süslü düğün ekmeği satışları da pazarlarda görülen şeylerdendir. Aşağıdaki fotoğraflarda Semerkant'ta bulunan bir pazarda satışa sunulan düğün ekmekleri ve düğünü için çapan seçen damat görülmektedir (Resim 10, 11).

Bazı insanlar, ihtiyaçlarından dolayı ellerinde bulunan eski kitapları da satarlar ve bunun için tercih ettikleri yerlerden biri de pazarlardır.

Bu pazarlar dışında bir de "Ev Pazarı" vardır. Burada ev sahipleri ya da onların görevlendirdikleri kişiler, kiralık veya satılık evler hakkında bilgilerin yazılı olduğu kâğıtları ellerinde tutarak ya da yakalarına takarak duvar kenarına dizilirler. Eve ihtiyacı olanlar da bunları okuyarak bilgi edinirler. Halkın büyük kesimi dar gelirlidir ve para kazanmak için bu tür işleri de yapmak zorunda kalırlar. Bazılarının, yakalarında bu bilgilerle, utanmış bir şekilde başlarını öne eğerek duvar kenarında beklemeleri ise üzüntü duyularak görülen durumlardandır (Resim 12).

Sonuç

Araştırma yapmak üzere iki kere Özbekistan'a gittim. Özbekistan'da yaptığım bu araştırmalar sırasında Özbek Türklerinin hayatlarını her yönüyle öğrenmek ve tespit etmek istedim. Hem evlerinde kalarak hem de köy, kasaba ve şehirleri gezerek malzeme toplamaya ve onları tanımaya çalıştım. Araştırdığım ve onları yakından tanıdığım yerlerden biri de onlar için önemli olan pazarlarıydı. Bu araştırmayı birçok pazar gezerek, oradaki satıcılarla konuşarak, bilgi olarak ve mümkün olduğunca fotoğraflarla tespit ederek yapmaya çalıştım.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Özbek Türkleri'nin hayatında pazarların önemli bir yeri vardır. Hatta buralar için atasözleri dahi söylenmiştir. Pazarlar, özellikle dar gelirlili olan Özbek halkının tercih ettiği yerlerden biridir. Çeşitli şehirlerde, semtlerde pazarlara rastlanır. Buralardan hemen her türlü ihtiyaç giderilebilir. İnsanlar renkli bir telaş içinde alışverişlerini yapmaya çalışırken daha uygun fiyattan almak, satıcılar da istedikleri fiyattan satılabilmek için zaman zaman ilginç tartışmalar da yaşarlar. Her türlü yiyecekteki giyeceğe, ev eşyasına, kitaplara kadar birçok şey buralarda satılabilir. Evlerde hazırlanan veya oralarda pişirilip satılan bazı yiyecekler de görülür. Özellikle şaşlık, samsa, Özbek pilavı sevilerek yenilen yiyeceklerdendir. Halk nazara, kötü enerjilere inanır ve bunları gidermek için birtakım uygulamalar yapar. Bunlardan biri üzerlik tütsüsüdür. Bu yüzden pazarlarda üzerlik tohumu satışları da görülür. Ayrıca düğünlere yönelik satışlara da yine pazarlarda rastlanır. Bazı küçük aile sirkleri de pazar kenarlarını gösteri yeri olarak seçerler. Halkın büyük kısmı dar gelirlidir ve pazarlara yakın metrolarda, yollarda, satışını yapan veya günlük ihtiyaçlarını giderip evlerine dönen yorgun insanlar görülür. Bu pazarlar dışında, kiralık veya satılık evler hakkında bilgi edinilebilecek başka bir pazar türü de "Ev Pazarı"dır. Burada eve ihtiyacı olanlar gerek ev sahiplerinin kendilerinden gerekse görevlendirdikleri kişilerden evlerle ilgili bilgi alırlar.

Hakem Deęerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

Özbekistan Pazar Bilgileri. (2022) T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü.

Osmanova, O. (2005), Özbek Düşünlerindeki Örf-Adetler (Çev. Yulduz Musahanov). *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 20, 111-117.

Toygar, K., & Berkok, N. (1997). *Kardeş Mutfağlar Türk Dünyası Yemeklerinden Örnekler*. Konuk yayınevi.

Web Kaynağı

Özbekistan'ın Yemek Kültürü ve En Meşhur Özbek Yemekleri. URL 1: <https://turktoyu.com/ozbekistanin-yemek-kulturu-ve-en-meshur-yemekleri> (20 Aralık 2022)

Structured Abstract

I went to Uzbekistan twice to do research. During these researches in Uzbekistan, I tried to learn and identify the lives of Uzbek Turks in every aspect. I tried to collect materials and get to know them both by staying at their homes and visiting villages, towns, towns and cities. One of the places where I researched and got to know them well was their market, which was important to them. Markets have an important place in the life of Uzbek Turks today, as in the past. I tried to do this research by visiting many markets, talking to the sellers there, getting information and identifying all these with photographs as much as possible. Although some of the Uzbek people have reached a slightly more prosperous level today, they had difficult living conditions before. However, there is still a very low-income group today. Markets are places that other people prefer to shop, especially if they are otherwise well off. It is possible to understand how they shop by observing people while walking around the market. Buyers and sellers scrambling to bargain add color. The markets are extremely lively and chirping. In previous years, there were no butcher shops, meat was only sold in open markets. Now there are butcher shops. However, meat sales are still seen in some markets. Markets are so important in the lives of Uzbek Turks that there are even proverbs said for these places. This difficulty was also reflected in the proverbs as there were much more difficult life conditions in the past. Since markets are expensive in the morning and cheaper in the evening, it is said that "Go to the market late, return early". So go on cheap time and get whatever you need without delay and come back. Or, although those whose houses are close to the market can often go to the market and do unnecessary shopping, they also said a saying, "The one who is close to the market does not get rich". A substantial part of the population of Uzbekistan is engaged in agriculture. Some of them are trying to make a living with smaller productions. Markets are a source of livelihood for them. Markets can be found in almost all cities in Uzbekistan. Some of these cities are Tashkent, Bukhara, Samarkand, Khiva, Nemangen, Andijan, Fergana, Kokand, Urgench etc. Markets today have become a little more well-maintained than in previous years. Like other communities, Uzbek Turks have some practices that they value in their lives. One of them is weddings. There are also materials related to weddings in the markets. Food culture is also important. There are some foods that Uzbek people love to eat. It is seen that some of these foods are also sold in the markets. There are various beliefs. One of them is the evil eye. Uzbek Turks use harmonic harmala seeds against the evil eye. For this reason, sales of peganum harmala seeds are also seen in the markets. With this, incense is made in the mornings in the houses, and it is given to all parts of the house. Thus, the evil eye, bad energy, etc. If there is, it is tried to be resolved with it. It is believed that this is also inherited from Ibn Sina. It is also seen that some people sell their old books because of the difficulty of life conditions or because they no longer see it as unnecessary. Apart from the markets where food, clothing, goods, books, etc. are sold, there is also a home market. Those who need a house for rent or sale go there. In the house market, either the landlords themselves or the people they assign, either hold the papers about the rental and sale houses in their hands or put them on their collars, line up by the walls and wait for the people who need a house to come. Those who need a house can also get the necessary information from here. It is also seen that some of them are ashamed of doing this job. There are people who have to do additional work because of unemployment or low wages. Society is a social reality. People are social beings living in society. People are social beings living in society. Because people have to enter into social relations with other people in order to meet their needs in social life. They cannot meet their own needs on their own. The culture, family order, economic structure, religion and moral understanding of the society in which one lives shape the social behavior of people. The best way to get to know people in a community is to live with them, to see their home life, to observe their behavior in places related to their daily lives, to be in cultural and artistic environments. Culture is the most important element on the way to know a society. Because it includes people's beliefs, traditions, customs, language, customs and traditions, morals and art. Markets are one of the places where people can have an idea about their lives. It is possible to see the more natural state of people here. All kinds of people are encountered. Their economic activities, livelihoods, communication with each other can be seen.